

TERMS OF REFERENCE VAN HET EVALUATIEONDERZOEK OVER DE UITVOERING VAN DE SECTORALE BENADERING IN DE BILATERALE HULP

Zoals vastgesteld door de Directeur IOB op 2 juni 2004.

1. Aanleiding

In de programmering 2003-2007 werd vermeld dat de bilaterale ontwikkelingssamenwerking een belangrijk werkterrein is voor IOB en dat daarvoor een nieuwe samenhangende evaluatieprogrammering zal worden uitgewerkt. Daarbij is de sectorale benadering als een van de prioriteiten geïdentificeerd en werd besloten daarover een evaluatie uit te voeren. Tijdens de begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken op 17 december 2003 heeft de minister voor Ontwikkelingssamenwerking van Ardenne de evaluatie van de sectorale benadering door IOB aangekondigd.

De motivatie daarvoor laat zich als volgt samenvatten. De beleidsveranderingen die met de introductie van de sectorale benadering zijn doorgevoerd, hebben zowel in het parlement als daarbuiten aanleiding gegeven tot veel discussie. De sectorale benadering heeft bovendien consequenties gehad voor de organisatie en inrichting van de bilaterale hulp in de betrokken landen. Nu vier jaar zijn verlopen na de introductie van het nieuwe beleid kan met de evaluatie een bijdrage geleverd worden aan de verantwoording over de uitvoering en resultaten aan het Parlement. De evaluatie kan verder bijdragen aan de beleidsontwikkeling op het terrein van de bilaterale hulp.

2. Achtergrond

2.1. Beleidsformulering: de bilaterale hulp en de sectorale benadering

In haar brief aan de Tweede Kamer van 5 november 1998 gaf de toenmalige minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Herfkens, aan dat het ontwikkelingsbeleid van de Nederlandse regering zou worden herstructureerd. Herstructurering zou in eerste instantie betrekking hebben “op de structurele bilaterale hulp, d.w.z. op dat deel van de begroting dat gedelegeerd is aan ambassades”. Achtergrond van de beleidswijziging was dat er, aldus de minister, uit verscheidene documenten over ontwikkelingssamenwerking was gebleken dat de effectiviteit van de hulp in grote mate afhangt van de vraag of er in het ontvangende land sprake is van goed beleid en goed bestuur. (minister voor Ontwikkelingssamenwerking 1998:2). Volgens de minister zou de concentratie op een beperkter aantal geselecteerde landen en sectoren de bijdrage van de Nederlandse hulp aan armoedebestrijding vergroten, alsmede de effectiviteit van de hulp verhogen.

De voorgestelde veranderingen sloten aan bij internationale ontwikkelingen en debatten over het gebrek aan effectiviteit van de hulp.¹ Daarbij werd ter verklaring van de teleurstellende resultaten van de hulp gewezen op de volgende factoren:

- a) Het ontbreken van essentiële voorwaarden voor de effectiviteit van de hulp: “goed bestuur” en “goed” sociaal economisch beleid.
- b) De wijze waarop de hulp gegeven wordt is inadequaat: ongecoördineerde projectenhulp welke niet is ingebed in de lokale structuren maakt duurzame resultaten van de hulp moeilijk. Daarbij werd ook verwezen naar de bevindingen van evaluatierapporten van IOB over de resultaten van projectenhulp.

¹ Genoemd kunnen worden :

- De door de DAC al in 1996 uitgewerkte principes vastgelegd in het document “Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Cooperation”.
- Onderzoek van de Wereldbank naar de effectiviteit van de hulp, waarvan het meest geciteerd: ‘Assessing Aid, What Works, What Doesn’t, and Why’ (1998) en de voorstellen voor een Comprehensive Development Framework.
- De ontwikkelingen rond HIPC en de de introductie van de PRSPs.
- Ontwikkelingen bij andere donoren, met name bij DFID.

- c) Gebrek aan coherentie en samenhang in de hulp.
- d) Onvoldoende *ownership* van de hulp bij de overheid en maatschappelijke organisaties van het ontvangende land.

Om de effectiviteit van de hulp te vergroten zou op deze problemen moeten worden ingespeeld en wordt de z.g. “*sector wide approach*” voorgesteld. De Nederlandse versie daarvan is “de sectorale benadering”.² Deze wordt omschreven als “organiserend principe van de bilaterale hulp” en “een procesmatige manier van (samen)werken” (SSB 2000:5). Het beoogt een “procesmatige benadering die de vorming, operationalisering en uitvoering van het beleid voor de gehele sector (of subsector) ondersteunt”(SSB 2000:9).

In de beleidsdocumenten wordt aangegeven dat het **doel** ervan is: het vergroten van de effectiviteit van de hulp door de ontvangende overheid in staat te stellen een meerjarig, eigen beleid uit te voeren dat door meerdere donoren ondersteund wordt. De sectorale benadering houdt in dat door de overheid van het betrokken land een beleid voor een specifieke sector wordt opgesteld, waaraan alle betrokkenen zich meerjarig committeren. Donoren treden gezamenlijk op onder leiding van de overheid en met deze overheid worden wederzijdse afspraken gemaakt over de financiering van het sectorprogramma. De definitie van sector die wordt gehanteerd luidt: ‘een coherente set van activiteiten op zowel macro-, meso- als micro-niveau, in afgebakende institutioneel en budgettaire kaders waarvoor de overheid beleid heeft geformuleerd’(SBS 2000:5).

Om de sectorale benadering door te voeren is grotere **concentratie** in een beperkt aantal landen noodzakelijk om de effectiviteit en de kwaliteit van de Nederlandse hulp te verzekeren. Daarbij wordt i.p.v. conditionaliteit de nadruk gelegd op **selectiviteit**: landen waar een samenwerkingsrelatie mee wordt aangegaan dienen zorgvuldig geselecteerd te worden op criteria die bevorderlijk zijn voor effectievere hulp: goed bestuur en “goed” sociaal-economisch beleid. Selectie betekent dat Nederland de hulpverlening toespitst op de armere landen die hulp het hardst nodig hebben en waar die hulp het meest effectief is.

Uit de beleidsdocumenten en andere officiële bronnen kunnen de **beleidsveranderingen** die met de sectorale benadering in de Nederlandse bilaterale hulp aan de geselecteerde landen worden nagestreefd als volgt worden samengevat³:

- 1) Binnen de hulp aan de landen dient de steun te worden **geconcentreerd in** een beperkt aantal (drie) **sectoren** en worden lopende programma’s die geen betrekking hebben op die sectoren afgebouwd.
- 2) Bij de sectorsteun dient een **vraaggerichte benadering** voorop te staan. Belangrijk is dat aangesloten wordt bij de prioriteiten en mogelijkheden van het land zelf. De z.g. Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP’s) zouden daarvoor een belangrijke referentie moeten zijn.

² Belangrijke elementen van de sectorale benadering zijn ook al terug te vinden in het beleid in de voorafgaande periode. In verschillende nota’s die in de jaren negentig werden uitgebracht werd reeds gepleit voor minder projectenhulp en intensivering van andere vormen van hulp zoals sectorale programmahulp. Met donorcoördinatie en concentratie op sectoren was in een aantal landen al eerder een aanvang gemaakt.

³ Voor de weergave van het beleid is gebruik gemaakt van de volgende documenten: Sectorale Benadering Groeidocument (versies 2000 en 2003) van de SSB, Beheersmatige aspecten van de sectorale benadering (2000) van de SSB, Hulp in uitvoering; Ontwikkelingssamenwerking en herijking van het Buitenlands beleid (1997). Allocatie structurele bilaterale ontwikkelingshulp Rapport Timmermans, (2000) FEZ, Memorandum on the relationship between macro-oriented and sectoral programme aid (DVF 2001), Hoe staat het met de Sectorale Benadering?, (2003) SSB, de brieven van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking aan de Tweede Kamer van 5 november 1988 (26 200-Vnr8) en 26 februari 1999. (26433 nr.1), verslagen overleg met de Tweede Kamer en begrotingsbehandeling (1999-2003) en toespraken van de minister.

- 3) Waar mogelijk wordt projectenhulp afgebouwd en het inzetten van **niet geormerkte hulpvormen** bevorderd.
- 4) Omdat de effectiviteit van de hulp in belangrijke mate afhangt van de uitvoeringscapaciteit van de overheid van het ontvangende land dient **institutionele versterking** bij de hulpverlening prioriteit te krijgen.
- 5) Binnen de samenwerkingsrelaties dient meer aandacht gegeven te worden aan de verbetering van de **sectoroverstijgende knelpunten op macroniveau**. Een belangrijk punt van aandacht daarbij is het beleid en beheer van de overheidsfinanciën. Hetzelfde geldt voor de **sectordoorsnijdende thema's**: goed bestuur, vrouwen en ontwikkeling, institutionele ontwikkeling en milieu.
- 6) Binnen de nieuwe beleidskaders dient de **deelname van maatschappelijke organisaties** in het ontwikkelingsproces actief te worden bevorderd.
- 7) Intensivering van donorcoördinatie en harmonisatie. Met **donorcoördinatie** wordt bedoeld afstemming op beleidsmatig niveau in het kader van een "Poverty Reduction Strategy" of sectorale programma's. **Harmonisatie** is het afstemmen van operationele regels, procedures en werkwijze tussen donoren en met ontvangende overheid met als doel transactiekosten te verminderen.
- 8) Een **lange termijn commitment** van de kant van de donor waarmee buitenlandse financiering beter voorspelbaar wordt.

In de sectorale benadering kunnen verschillende **financieringsinstrumenten** tegelijk worden toegepast. Idealiter wordt toegewerkt naar een totaal begrotingsraamwerk waarin de allocaties van overheids- en donorfondsen over de verschillende sectoren zijn vastgelegd. De voorkeur gaat uit naar sectorale programmahulp maar de vorm van de financiële steun ligt niet bij voorbaat vast. Sectorale programmahulp is gericht op ondersteuning van het beleid en de verbetering van de effectiviteit en efficiency in een specifieke sector. Met de sectorale benadering wordt er dan ook naar gestreefd "een hele sectorale kolom" te beïnvloeden in plaats van kleine delen daaruit via projectinterventies. Het gaat daarbij om het overheidsbeleid in de sectoren te verbeteren die in het kader van het PRSP prioritair zijn gesteld (DVF:2003:8). Projectsteun dient beperkt te blijven tot activiteiten die beleidsmatig en functioneel verbonden zijn met het beleidskader. Binnen de sectorale benadering is projectsteun op tijdelijke basis mogelijk indien deze bijdraagt aan capaciteitsversterking van de overheid, als aanloop voor eventuele sectorsteun, voor de versterking van de beleidsdialoog en om innovaties te stimuleren.

Met de doorvoering van de sectorale benadering worden de volgende **veranderingen** nagestreefd **bij de ontvangende overheid in de landen** waarmee een hulprelatie wordt aangegaan:

- 1) Bevorderen van **ownership** wat betekent dat de overheid van het ontvangende land zelf zeggenschap dient te hebben over het beleid en de financiering.
- 2) Het vergroten van de **capaciteit** van de overheid om sectoraal beleid gericht op armoedebestrijding uit te voeren.
- 3) **De participatie van de maatschappelijke organisaties** in het sectorbeleid en de uitvoering ervan.
- 4) Een **efficiënter beheer** van de hulp door de overheid van het ontvangende land.

Door de hulp niet via geïsoleerde projecten te kanaliseren maar in te bedden in de nationale beleids- en beheersstructuren van het ontvangende land wil men de duurzaamheid van de hulp bevorderen. Op deze wijze zal de sectorale benadering bij moeten dragen aan het vergroten van de effectiviteit van de bilaterale hulp, d.w.z. in termen van vermindering van de armoede.

2.2. Uitvoering en bestedingen

In juli 1999 werden de beleidsvoornemens en de landenkeuze goedgekeurd door de Tweede Kamer en vanaf die tijd is getracht de sectorale benadering verder vorm te geven. In 1999 werd op basis van drie criteria (goed bestuur, sociaal-economisch beleid en armoede) een nieuwe lijst van z.g. voorkeurslanden

vastgesteld, thans de z.g. 19+3 landen genoemd.⁴ In deze landen wordt getracht de sectorale benadering toe te passen.

In 2000 maakte de bilaterale hulp nog 35% van de totale ODA middelen uit. In 2003 is dat teruggelopen tot 24% terwijl voor 2004 een verdere daling tot 18% is voorzien. In de drie eerste jaren na de introductie van de sectorale benadering (2000-2002) bedroeg de totale bilaterale hulp aan de 19+3 landen EUR 1.7 miljard. Van dat totale bedrag wordt 67% besteed aan hulp aan de geselecteerde sectoren. De overige bestedingen betreffen structurele macrohulp (19%), sectordoorsnijdende thema's (9%) en exitprogramma's (5%). Van de totale hulp aan sectoren is 29% sectorale programmahulp.

De landen met de hoogste bijdragen aan de sectoren zijn: Indonesië (211 miljoen), Tanzania (110 miljoen) Zambia (67 miljoen), Bangladesh (61 miljoen) en Mozambique (61 miljoen). Een volledig overzicht is in de bijlage 1 opgenomen.

In de 19+3 landen is in de periode 2000-2002 aan 13 verschillende sectoren in totaal 1,02 miljard besteed.⁵ De helft van de sectoren waarin Nederland actief is heeft betrekking op de Afrikaanse landen. De meeste uitgaven worden gedaan in de sociale sectoren (gezondheid en onderwijs) die samen 53% van de totale bestedingen aan de sectoren betreffen, wat gelijk staat aan een kwart van de totale uitgaven in de 19+3 landen. De drie sectoren die na de sociale sectoren het meeste voorkomen zijn: water, rurale ontwikkeling en goed bestuur/decentralisatie.

Er bestaat geen eenduidig overzicht om te weten te komen in welke fase van uitvoering de sectorale benadering per land en per sector thans is. Voor de monitoring van de voortgang met de invoering van de sectorale benadering is een apart waarderingssysteem opgezet.⁶ In een recent overzichtsdokument "Hoe staat het met de SB?" (2003), mede gebaseerd op gegevens van dat waarderingssysteem, wordt aangegeven dat in de helft van de sectoren de sectorale benadering in (verschillende stadia van) uitvoering is en in 38% van de gevallen in voorbereiding en in 12% van de gevallen is de status onduidelijk. De uitvoeringscapaciteit van de ontvangende overheid wordt over het algemeen als laag beoordeeld (slechts 18% bevredigend). Voor de sectoren gezondheid/onderwijs worden 'commitment overheid' en 'sectorbeleid' aanzienlijk hoger gewaardeerd dan de andere sectoren. De waarderingen voor de productieve sector zijn op de meeste van deze indicatoren nadrukkelijk lager.

In de Memorie van Toelichting op de Begroting 2004 en in de notitie "Aan elkaar verplicht" (oktober 2003) worden enkele hoofdlijnen aangegeven van de beleidsveranderingen in de bilaterale hulp voor de komende jaren. Het onderscheid tussen de z.g. "19+3" landen en de themalanden wordt opgeheven. Voortaan wordt met een lijst van 36 landen gewerkt, nu "partnerlanden" geheten. Er zal meer aandacht komen voor regionale samenwerking in het Grote Merengebied, de Hoorn van Afrika en op de Balkan. De structurele bilaterale samenwerking zal beperkt worden tot 2 of hooguit 3 sectoren. Voorgesteld wordt een actieve Nederlandse betrokkenheid bij het bereiken van de Millennium Development Goals. De hulp wordt geconcentreerd op onderwijs (15% Budget Ontwikkelingssamenwerking), milieu en water met 0,1% van het BNP, aids-bestrijding en reproductieve gezondheid. Het aandeel van de bilaterale hulp

⁴ In de oorspronkelijke lijst zijn – deels op aandringen van het Parlement- veranderingen aangebracht: Pakistan en Zimbabwe werden afgevoerd en in een later stadium (2001) werden Benin en Rwanda toegevoegd. De lijst met additionele, tijdelijke partnerlanden werd gewijzigd door toevoeging van Indonesië in 2000 en door verwijdering van de Palestijnse Autoriteit in 2001 (onder gelijktijdige toevoeging van de laatste aan de groep van GMV-landen).

⁵ Omdat in het beleid gekozen is voor een brede definitie van sector zijn geen duidelijke criteria voor een indeling en definities van sectoren voorhanden. In de bijlage met de tabel van uitgaven per sector zijn alle 68 sectoren samengevoegd in dertien sectoren zoals weergegeven in de HGIS jaarverslagen.

⁶ Een beoordeling van de kwaliteit en het gebruik van het waarderingssysteem is te vinden in de Werknotitie "Resultaten in OS; de introductie van het waarderingssysteem activiteiten en sectoren" en de nota "Monitoring van het waarderingssysteem activiteiten: resultaten en actiepunten" van 17 juli 2003.

(ODA) in de totale begroting zal teruglopen van 35% in 2000 naar 18% in 2004 en daarna weer langzaam toenemen tot 24% in 2007.

3. Doelstelling van de evaluatie en onderzoeksvragen

3.1. Doelstelling en onderzoeksvragen

De doelstelling van de evaluatie is bij te dragen aan de verantwoording over de besteding van middelen in het kader van de Nederlandse bilaterale hulp aan de 19+3 landen in de periode 2000-2003 en in het bijzonder over de mate waarin de beleidsvoornemens en beoogde resultaten van de sectorale benadering zijn gerealiseerd. De evaluatie zal zich concentreren op de vraag of en in welke mate met de invoering van de sectorale benadering betere voorwaarden worden gecreëerd voor het realiseren van de hoofddoelstelling van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid, n.l. armoedebestrijding. Daartoe zijn de volgende centrale vragen geformuleerd:

- 1) *In welke mate zijn de beoogde veranderingen in het Nederlandse beleid gerealiseerd en welke verklarende factoren kunnen worden gegeven bij de bevindingen daarover?*
- 2) *In welke mate zijn de beoogde veranderingen in het hulp-ontvangende land gerealiseerd en welke zijn de belangrijkste factoren die daarop van invloed zijn geweest?*

1. Beleidsveranderingen

Aan de hand van een beleidsreconstructie zijn de belangrijkste beoogde veranderingen in het beleid te identificeren. De evaluatie daarvan zal zich in belangrijke mate richten op de vraag of de veranderingen zijn doorgevoerd.

De onderzoeksvragen over de beoogde beleidsveranderingen zijn als volgt geformuleerd:

- 1.1. **Selectiviteit:** Gaat de hulp naar de armste landen die voldoen aan de vastgestelde (voor effectiviteit van de hulp gunstige) criteria?
- 1.2. **Concentratie op landen:** Wordt de beoogde concentratie van de bilaterale hulp op een beperkter aantal landen gerealiseerd?
- 1.3. **Concentratie op sectoren:** Wordt binnen de 19+3 landen de beoogde concentratie van de bilaterale hulp in maximaal drie sectoren gerealiseerd?
- 1.4. **Sectorkeuze en sectorsteun:** Sluiten sectorkeuze en sectorsteun aan bij de voorkeur en prioriteiten van de overheid van het ontvangende land?
- 1.5. **Minder geormerkte hulpvormen:** Vindt binnen de hulp aan de sectoren een toename plaats van sectorale programmahulp?
- 1.6. **Donorcoördinatie:** Welke is de omvang en intensiviteit van de Nederlandse inspanningen op het terrein van donorcoördinatie binnen de sectoren?
- 1.7. **Harmonisatie:** Vindt een reductie plaats van de Nederlandse voorwaarden bij financiering ten gunste van gemeenschappelijke benadering en overdracht van de donorverantwoordelijkheden aan de ontvangende overheid?
- 1.8. **Lange termijncommitment:** Wordt de beoogde lange termijn *commitment* aan de 19+3 landen nagekomen?

Voor de beantwoording van deze onderzoeksvragen op een algemeen niveau (d.w.z. de 19+3 landen) kan kwantitatief onderzoek een goede basis bieden. Door de scores op de indicatoren in de tijd te vergelijken zal de analyse vergelijkenderwijs worden uitgevoerd.

De evaluatie van de toepassing van *selectiviteit* (1.1.) wordt uitgevoerd door te onderzoeken of de criteria adequaat waren en of deze consequent zijn toegepast. Daartoe worden de scores volgens de gehanteerde criteria nagelopen en worden deze (op onderdelen) ook vergeleken met de scores volgens de indicatoren van andere dan de gebruikte internationale databases. De scores van de geselecteerde landen worden vergeleken met die van andere groepen landen zoals de niet geselecteerde landen of van de Minst

Ontwikkelde Landen. Ook wordt het verband tussen de scores op de indicatoren en de allocatie van middelen bestudeerd.

De *concentratie* (1.2. en 1.3.) van de hulp in landen en sectoren zal onderzocht worden aan de hand van de analyse van de veranderingen in de commiteringen en bestedingen in de geselecteerde landen en sectoren.

De evaluatie van de mate waarin *sectorkeuze en sectorsteun* aansluiten (1.4.) bij de prioriteiten van de ontvangende overheid vereist een meer kwalitatieve benadering. Bij de sectorkeuze wordt bestudeerd in welke mate en op welke wijze de Posten de voorgeschreven voorbereidingen voor sectorkeuze en sectorsteun hebben uitgevoerd. De sectorkeuze en de bestemming van de hulp binnen de sectoren worden vergeleken met de prioriteiten van het sectorbeleid en andere beleidsdocumenten van de ontvangende overheid en de PRSP.

De evaluatie van de inzet van *minder geormerkte hulpvormen* (1.5) zal geschieden aan de hand van een berekening van het aandeel van de sectorale programmahulp binnen de hulp aan de sectoren en de afname van projecten- en geormerkte programmasteun.

Voor de evaluatie van *donorcoördinatie en harmonisatie* (1.6. en 1.7.) worden indicatoren benut die eerder in de IOB-studie over donorcoördinatie en sectorsteun in Oeganda zijn ontwikkeld. Het aandeel van de gezamenlijke financieringen in de sectorsteun is daarbij een belangrijk kwantitatief criterium.

De vraag of het lange termijncommitment (1.8) wordt nagekomen zal beantwoord worden met een inventarisatie van de bestedingen, commiteringen over de periode 2000-2003 en de projecties voor de allocaties in de jaren erna.

2. De beoogde veranderingen in het ontvangende land

Een belangrijke veronderstelling van de sectorale benadering is dat door “het ownership” bij de ontvangende overheid te leggen (onder bepaalde voorwaarden) betere perspectieven voor armoedebestrijding worden gecreëerd. De vergroting van de capaciteit van de ontvangende overheid om het beleid voor armoedevermindering te formuleren en uit te voeren is daarbij een belangrijke voorwaarde. Deze veronderstelling is als uitgangspunt genomen voor de formulering van de onderzoeksvragen over de beoogde veranderingen in het ontvangende land.

2.1. Het bevorderen van ownership: In welke mate zijn in de door Nederland ondersteunde sectoren de verantwoordelijkheden voor de besluitvorming over en het beheer van de Nederlandse hulp overgenomen door de overheid van het ontvangende land en hoe kan de kwaliteit daarvan worden beoordeeld?

2.2. De versterking van de uitvoeringscapaciteit van de ontvangende overheid: Is er in de door Nederland ondersteunde sectoren sprake van een toename van de capaciteit bij de ontvangende overheid om het sectorbeleid te formuleren en uit te voeren.

2.3. Efficiënter beheer van de hulp: Wordt de beoogde vergroting van de efficiency van de hulp gerealiseerd?

De vraag over de bevordering van *ownership* (2.1.) heeft betrekking op welke verantwoordelijkheden voor de Nederlandse hulp zijn overgedragen. Welk deel van de Nederlandse hulp is in overeenstemming met de procedures, regelgeving en beheerskaders van de ontvangende overheid? Dat kan deels kwantitatief worden uitgedrukt. De kwaliteit van het beheer kan uitgedrukt worden in scores op een aantal indicatoren van de kwaliteit van de rapportages en monitoring van de sectorsteun.

De evaluatie van *de versterking van de uitvoeringscapaciteit* (2.2.) van de ontvangende overheid kan geschieden aan de hand van de bevindingen van de *Public Finance Expenditure Reviews* en op basis van bestaande indicatoren en criteria te ontleen aan handboeken voor de monitoring van de PRSP. De armoedefocus van het beleid en de bestedingen zijn daarbij belangrijk criteria.

De evaluatie van de *efficiency* (2.3.) van het beheer van de hulp wordt – net als gebeurd is in de eerder genoemde IOB evaluatie over Oeganda- de veranderingen in transactiekosten van de hulp als uitgangspunt nemen.

In welke mate de realisering van deze veranderingen bijdragen aan de vergroting van de effectiviteit van de hulp zou moeten blijken uit de veranderingen in de armoedefocus van het beleid en de bestedingen in de te onderzoeken sectoren.

3.2. Het evaluatiekader

Zoals eerder aangegeven is het beleid voor de sectorale benadering en de toepassing ervan vrij nauwkeurig beschreven. Voor sommige onderdelen ervan, zoals de inzet van de verschillende hulpvormen, zijn in het beleid bovendien concrete toetsbare criteria aangegeven. Daarmee kon in de voorstudie een voorlopig evaluatiekader worden uitgewerkt

Indien men daarbij een logframe-benadering zou willen volgen kan het beleid als input worden gezien, de beleidsveranderingen als outputs en de beoogde veranderingen bij de overheid in het ontvangende land als *outcomes*. Bij de beantwoording van de vragen moet zoveel als mogelijk aangegeven worden in welke mate de veranderingen in het ontvangende land (de *outcomes*) mede het gevolg zijn van de doorgevoerde beleidswijzigingen (*outputs*).

Voor de evaluatie van de beoogde veranderingen wordt in het evaluatiekader uitgewerkt hoe deze zijn vast te stellen en met welke bronnen van informatie. Voor de precieze omschrijving en definities daarbij is zoveel als mogelijk uitgegaan van de bestaande beleidsdocumenten. Na afronding van de beleidsreconstructie en de inventarisatie van de beschikbare informatie kan het evaluatiekader- met name voor de *outcomes*- nader worden ingevuld.

3.3. Evaluatiecriteria

De toe te passen evaluatiecriteria zijn effectiviteit en efficiency.

Effectiviteit in hoeverre kunnen de gevonden *outcomes* toegeschreven worden aan (de *outputs* van) de interventie? Bij de evaluatie van effectiviteit zal het veelal niet mogelijk zijn de Nederlandse bijdragen te onderscheiden van die van andere donoren. Dat hoeft geen probleem te zijn indien daarbij aangegeven kan worden welke de omvang van de Nederlandse bijdragen is geweest in de gezamenlijke met andere donoren ondernomen activiteiten en financieringen.

Efficiency: Bij de evaluatie van de uitvoering van het Nederlandse beleid kunnen de veranderingen in de transactiekosten worden bestudeerd. Bij de evaluatie van de *outcomes* wordt diezelfde vraag gesteld voor de veranderingen in transactiekosten van de hulp bij de overheid van het ontvangende land.

In het kader van dit onderzoek worden de vragen over de *impact* buiten beschouwing gelaten. De relatief korte tijd dat het beleid van de sectorale benadering is uitgevoerd maakt dit nu nog niet goed mogelijk. Daarvoor zou bovendien een andere evaluatieopzet en benadering noodzakelijk zijn, waarbij de resultaten op het niveau van de doelgroepen dienen te worden geëvalueerd en waarvan de uitvoering bij voorkeur samen met andere donoren wordt gedaan. Verwacht mag worden dat de bevindingen van deze evaluatie een belangrijke referentie kunnen vormen voor de planning en opzet van toekomstig onderzoek naar de effectiviteit en impact in termen van armoedebestrijding.

4. Onderzoeksmethoden en afbakening

4.1. Methoden en opzet van het onderzoek

De opzet en aanpak van het onderzoek bestaat uit drie onderdelen:

a) Beleidsreconstructie

In de eerste fase van het onderzoek zal een meer gedetailleerde reconstructie van het beleid worden uitgewerkt. Daarbij wordt ook aandacht gegeven aan de totstandkoming van het beleid. De beleidsreconstructie kan uitgevoerd worden door de bestudering van de relevante beleidsdocumenten, het voeren van achtergrondgesprekken met medewerkers. Voorgesteld is verder een workshop te organiseren waarin een concept van de beleidsreconstructie ter discussie wordt voorgelegd aan de ex-leden van de inmiddels opgeheven Steungroep Sectorale benadering en andere medewerkers van het ministerie die betrokken waren bij de beleidsformulering en uitvoering.

b) *Onderzoek naar de uitvoering van het beleid in de 19+3 landen:*

Het onderzoek naar de toepassing van de selectiviteit zal geschieden aan de hand van een kwantitatieve analyse waarin met bestaande databases wordt gewerkt. De uitkomsten van deze analyses worden geverifieerd aan de hand van interviews en achtergrondgesprekken met de beleidsmedewerkers die indertijd betrokken waren bij de selectie en landenscreenings. Voor de evaluatie van de uitvoering van de beleidsveranderingen is een database aangelegd met relevante kwantitatieve data voor alle 22 landen. Per land wordt verder een basisfiche uitgewerkt met daarop de belangrijkste scores en aanvullende kwalitatieve beoordelingen. Deze database kan als uitgangspunt dienen voor de berekeningen van de concentratie, allocatie, hulpvormen en lange termijncommitment.

Dit onderzoek wordt voornamelijk als bureaustudie uitgevoerd; de verificatie van de informatie per land kan met de posten kan door middel van de elektronische post plaats vinden. Waar mogelijk worden achtergrondgesprekken gevoerd met medewerkers die in de betreffende periode actief betrokken waren bij de sectorale benadering op de posten.

c) *Een aantal casestudies* om het proces van uitvoering van het beleid en de beoogde *outcomes* te bestuderen. Daarbij is gekozen voor landenstudies om aandacht te kunnen geven aan de vraag hoe de omgevingsfactoren van invloed zijn op de realisering van de beoogde resultaten en in welke mate de sectorale benadering aansluit bij de beleidsontwikkeling van het ontvangende land. Daarbij dienen ook sectoroverstijgende factoren in aanmerking te worden genomen en aandacht te zijn voor het macroniveau. Fungibiliteit is daarbij een belangrijk thema en vraag moet gesteld worden welke de veranderingen in het overheidsbudget zijn als gevolg van de concentratie van hulpmiddelen in een beperkt aantal sectoren. De keuze voor landenstudies laat onverlet de mogelijkheid om sectorspecifieke analyses te maken en waar mogelijk de bevindingen ervan te vergelijken met die van andere landen. In een later stadium kan in de landenspecifieke TOR's vastgesteld worden of voor het onderzoek naar de beoogde uitkomsten het onderzoek beperkt blijft tot één of meerdere sectoren.

De landenstudies zullen opgezet worden rond de volgende thema's:

- 1) Context en omgevingsfactoren die van directe invloed zijn op de realisering van de doelstellingen van de Nederlandse bilaterale hulp.
- 2) Doelstellingen en samenstelling van de Nederlandse bilaterale hulp in de periode voorafgaande aan de doorvoering van de sectorale benadering.
- 3) Proces van uitvoering en de realisering van de beoogde beleidsveranderingen aan Nederlandse zijde.
- 4) Realisering van de beoogde *outcomes*

Voor de algemene informatie over de beoogde *outcomes* kan men zich voor een belangrijk deel op bestaande informatie baseren, die bovendien in belangrijke mate elektronisch beschikbaar is. In de voorstudie is reeds veel van dit materiaal verzameld.

Om de landenstudies uit te voeren zijn voor de landenstudies missies gepland van enkele weken om de volgende activiteiten uit te voeren:

- a) Dossieronderzoek Nederlandse beleid en uitvoering
- b) Achtergrondgesprekken en interviews met medewerkers van de Ambassade om nadere informatie te verkrijgen en voorlopige bevindingen te verifiëren.
- c) Bestudering van beschikbare budgetanalyse voor de sectoren waar Nederland steun aan geeft en waar nodig het doen van aanvullend onderzoek daarvoor.
- d) Verzamelen van aanvullende informatie over beleid en uitvoering per sector.
- e) Een beperkt aantal gesprekken met sleutelinformanten bij andere donoren, beleidsmedewerkers van de overheid en maatschappelijke organisaties.

Na de afronding van de voorbereidingen daarvoor zal voor elk van de landenstudies een aparte TOR worden uitgewerkt waarin de opzet en methoden van onderzoek nader worden gespecificeerd.

4.2. Afbakening en selectie landenstudies

Aantal cases:

Uitgegaan is van 5 casestudies: 4 veldstudies en 1 bureaustudie. Dat aantal is vastgesteld op basis van twee overwegingen:

- a) Het onderzoek moet gebaseerd zijn op voldoende cases om een significante dekking van de bestedingen te bereiken: 20-25% van het totaal.
- b) Haalbaarheid van de uitvoering op basis van een inschatting van benodigde tijd en inspanningen. Daarbij is overwogen dat voor een aantal onderzoeksvragen gebruik kan worden gemaakt van beschikbare resultaten van ander evaluatieonderzoek (zoals verricht door andere donoren en de producten van gezamenlijke monitoring en evaluatieinspanningen zoals de joint sector reviews en de public finance expenditure reviews)) waarbij het uit te voeren onderzoek in de betreffende landen zich kan concentreren op de Nederlandse rol en bijdragen.

Selectiecriteria

Voor de selectie van de landen zijn de volgende criteria gebruikt:

- a) In de periode van onderzoek is een ononderbroken hulprelatie geweest; de invoering van de sectorale benadering is niet ernstig belemmerd geweest door geweldsituaties.
- b) Spreiding van landen waar meer of minder sectorale programmahulp (als percentage van totale hulp) wordt gegeven.
- c) Geografische spreiding: Afrika 2 (waarvan een uit West Afrika en Oost Afrika) en uit Latijns Amerika en Azië elk één land.
- d) Diversiteit sectoren.

Op deze wijze is de volgende selectie tot stand gekomen.

Voorlopige lijst landen voor desk- en casestudies

Land/Sector	G.	O	PL. ontw	GB	Water	Overige sectoren	Perecentage sectorale programmahulp als onderdeel totale hulp aan sectoren	Omvang hulp aan sectoren 2000-2002 in mln. Euro
1.Zambia	x	x	x(ec ontw.)				57%	67,6
2.Bolivia		x	x	x			47%	45,2
3.Bangladesh	x	x			x	Rur electrifica tie	23%	61.6
4.Burkina Faso	x	x	x				10%	48,3
Bureaustudie: Oeganda)		x		x		Juridische sector	82%	49,9
Totaal	3	5	3	2	1	2		272,6

Verklaring tekens: G(ezondheid), O(nderwijs), G(oed) B(estuur), PL (attelandsontwikkeling)

Voor wat betreft de afbakening in de tijd geldt dat de nadruk ligt op de periode sinds 2000. Waar nodig zal voor vergelijkingen met de situatie van voor de invoering van de sectorale benadering ook verder teruggegaan worden in de tijd.

4.3. Representativiteit

Omdat het onderzoek is opgebouwd uit verschillende onderdelen die allen betrekking hebben op verschillende indicatoren en groepen van landen kan de representativiteit die wordt nagestreefd als volgt worden weergegeven:

- a) Het onderzoek over de selectiviteit heeft betrekking op het geheel aan 19+3 landen.
- b) Het onderzoek naar de uitvoering van het beleid heeft voor wat betreft de kwantitatieve indicatoren betrekking op alle sectoren in de 19+3 landen. Voor enkele indicatoren is alleen informatie beschikbaar voor een beperkter aantal sectoren en/of landen.
- c) Een uitvoerige en kwalitatieve analyse van de uitvoering kan alleen in de casestudies worden uitgevoerd. In dat geval hebben de bevindingen betrekking op 16 van de in totaal 68 sectoren en 24% van de bestedingen aan de sectoren in de 19+3 landen.

- d) Het onderzoek naar de beoogde veranderingen in de ontvangende landen heeft betrekking op een combinatie van landen-sectoren-eenheden. In een later stadium zal vastgesteld worden op hoeveel sectoren de casestudies precies betrekking zullen hebben. Gelet op de grote verscheidenheid tussen de landen zullen de bevindingen over de *outcomes* per land niet of in beperkte mate te generaliseren zijn. Wel kunnen – afhankelijk van de onderbouwing daarvoor- de bevindingen over het Nederlandse beleid en de uitvoering ervan in algemenere termen worden aangegeven.

5. De organisatie van de evaluatie

5.1. Uitvoering en begeleiding

De verantwoordelijkheid voor het ontwerp en de uitvoering van de evaluatiestudie berust bij de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie. De inspecteur is verantwoordelijk voor het ontwerp, de uitvoering van de studie en het eindrapport. Voor het onderzoek is verder een onderzoeksmedewerker aangesteld. Een vooronderzoek over landselectie en allocatie wordt uitgevoerd door het Institute of Social Studies.

Voor de coördinatie en uitvoering van de landenstudies is een hoofdconsultant aangesteld die afkomstig is van het onderzoeksinstituut SEOR. Samen met de verantwoordelijke inspecteur draagt deze de zorg voor de planning, uitvoering en rapportage van de landenstudies. De hoofdconsultant neemt deel aan tenminste drie van de vier studies. Voor de afzonderlijke landenstudies worden een aparte consultant gecontracteerd.

Voor de begeleiding van het onderzoek is een referentiegroep samengesteld bestaande uit twee externe leden en twee leden afkomstig uit het ministerie. Met DVF, DSI en de Posten van de landen waar casestudies worden uitgevoerd, zal regelmatig overleg plaats vinden over de bevindingen van het onderzoek.

5.2. Rapportage

De bevindingen van het evaluatieonderzoek zullen worden vastgelegd in een eindrapport. Zo mogelijk worden over deelstudies werkdocumenten uitgebracht.

5.3. Planning

Er wordt naar gestreefd de voorbereidingen voor het landenonderzoek zo spoedig mogelijk na de goedkeuring van de TOR te laten beginnen. Gepland is de eerste landenstudie in juni 2004 te starten. Zoveel als mogelijk worden de onderzoeksactiviteiten afgesloten in de eerste maanden van 2005. Het concept-eindrapport kan dan aan het einde van de eerste helft van 2005 worden verwacht.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Basisgegevens over de bilaterale hulp aan de 19+3 landen

Tabel: Uitgaven structurele bilaterale OS via postennetwerk plus structurele macrohulp, 2000-2002, per hulpvorm;(x €1.000)

Landen	Structu- rele Macro- steun	Sectoren (2002)	Sector Steun Totaal	Sect.- doorsn. Thema's Totaal	Exit	TOTAAL 100%
Bangladesh	0 (0%)	GOWR	61.643 (90%)	4.091 (6%)	2.393 (4%)	68.127
Benin	0 (0%)	Sectoren nog niet Bepaald	8.171 (94%)	545 (6%)	0 (0%)	8.716
Bolivia	35.503 (35%)	ROD	45.185 (44%)	11.456 (11%)	10.237 (10%)	102.380
Burkina Faso	19.573 (27%)	GRO	48.287 (67%)	3.295 (5%)	423 (1%)	71.579
Egypte	4.084 (9%)	WW	31.758 (67%)	6.778 (15%)	4.404 (9%)	47.024
Eritrea	0 (0%)	Sectoren nog niet bepaald	9.798 (100%)	0 (%)	0 (%)	9.798
Ethiopië	0 (0%)	GOR	38.367 (74%)	9.804 (19%)	3.641 (7%)	51.812
Ghana	22.122 (35%)	GM	39.244 (64%)	1.475 (1%)	28 (0%)	61.394
India	24.722 (18%)	WWOGDR en Stedelijk Milieu	55.674 (39%)	22.176 (16%)	38.429 (27%)	140.992
Indonesië	0 (0%)	OWD en Com- munity Recovery	211.584 (96%)	8.286 (4%)	800 (0%)	220.670
Jemen	7.714 (8%)	GORW	67.510 (75%)	15.226 (17%)	0 (0%)	90.450
Macedonië	44.300 (57%)	PO en Openbare Financien	18.334 (24%)	14.112 (18%)	406 (1%)	77.152
Mali	27.680 (35%)	ROG	48.120 (61%)	2.788 (4%)	299 (0%)	78.887
Mozambique	31.569 (28%)	MOGW	61.476 (54%)	13.883 (12%)	6.866 (6%)	113.793
Nicaragua	13.935 (32%)	GPR	18.346 (43%)	9.514 (22%)	1.096 (2%)	42.890
Oeganda	26.105 (30%)	ODJ	49.855 (58%)	5.685 (7%)	4.199 (5%)	85.844
Rwanda	0 (0%)	DJR	48.003 (94%)	423 (1%)	2.386 (5%)	50.812
Sri Lanka	0 (0%)	RM en Relief/ Rehabilitatie	26.920 (95%)	1.303 (5%)	93 (0%)	28.315
Tanzania	44.712 (27%)	POGD	110.182 (65%)	3.144 (2%)	10.520 (6%)	168.559
Vietnam	15.201 (27%)	GWM	31.901 (56%)	6.423 (11%)	3.830 (6%)	57.355
Zambia	0 (0%)	GOP	67.612 (94%)	4.305 (6%)	0 (0%)	71.917
Zuid-Afrika	0 (0%)	DOJ en Jeugd	53.395 (87%)	6.822 (11%)	1.317 (2%)	61.534

Totaal	317.220 (19%)	68	1.151.365 (67%)	151.534 (9%)	91.367 (5%)	1.711.486 (100%)
---------------	--------------------------------	-----------	----------------------------------	-------------------------------	------------------------------	-----------------------------------

Bron: HGIS-Jaarverslagen 2000-2002 (FEZ) en de programmahulpbrieven 2000-2002 (DVF). Het totaal aan sectoren omvat alle vormen van hulp die vallen onder artikel 6 van de begroting en via het postennetwerk verloopt plus de structurele macrohulp. Incidentele macrohulp is hier niet opgenomen. In de verslagen over 2000 is voor Rwanda en Indonesië respectievelijk 34 en 47 miljoen niet per sector gespecificeerd. Deze bedragen zijn wel opgenomen in de kolom sector steun totaal. De afkortingen voor de sectoren zijn: G(ezondheid), O(nderwijs), D(ecentralisatie/Goed Bestuur), R(uraal/productief), W(ater), M(ilieu), J(uridische sector), en P(rievate Sector Development).

*Tabel Overzicht van uitgaven per sector, 2000-2002
(x €1.000)*

Sector	Aantal Landen	Totaal
Onderwijs	14	354.127
Gezondheid	12	201.653
Water Integraal	10	134.181
Rurale Ontwikkeling	11	101.217
Decentralisatie/Goed Bestuur	6	74.151
Community recovery	1	51.869
Milieu/bosbeheer	4	39.833
Private Sector Development	3	24.346
Juridische sector	3	20.056
Relief/rehabilitatie/ reconciliatie	1	16.398
Stedelijk Milieu	1	5.810
Openbaren financiën	1	4.705
Jeugd	1	1.070
Totaal	68	1.029.418

Bron: De bedragen zijn afkomstig uit de HGIS-jaarverslagen 2000-2002. Private Sector Development omvat de sectoren: "Micro- en Kleinbedrijf" (Nicaragua), "Private Sector" (Tanzania) en "Economische Ontwikkeling" (Zambia). Het verschil van 122 miljoen in het totaal bedrag ten opzichte van de landentabel is te verklaren omdat over 2000 voor Indonesië, Rwanda en Eritrea de bedragen niet afzonderlijk per sector waren vermeld.

Bijlage 2: Selectie casestudies

Selectiecriteria

Voor de selectie van de landen zijn de volgende criteria gebruikt:

- e) In de periode van onderzoek is een ononderbroken hulprelatie geweest; de invoering van de sectorale benadering is niet ernstig belemmerd geweest door geweldsituaties. (zie bijlage a voor landen die afvallen).
- f) Spreiding van landen waar meer of minder sectorale programmahulp (als percentage van totale hulp) wordt gegeven.
- g) Geografische spreiding: Afrika 2 (waarvan een uit West Afrika en Oost Afrika) en uit Latijns Amerika en Azië elk één land.
- h) Diversiteit sectoren.

Toepassing selectiecriteria

Toepassing van criterium a levert het volgende resultaat op:

Landen die afvallen vanwege toepassing criterium a

Landen	Argumentatie
Benin	Benin is pas in 2003 op de lijst geplaatst
Eritrea	Oorlogssituatie
Ethiopie	Oorlogssituatie
Indonesië	Hulp is onderbroken. In 1998 en 1999 geen uitgaven voor sectoren. Hulp is pas in 2000 weer hervat.
India	Hulprelatie wordt beëindigd.
Macedonië	Pas in 2001 uitgaven sectoren. Veel hulp voor wederopbouw
Rwanda	Interne conflictsituatie. Steun aan sectoren recent van datum
Sri Lanka	Vanwege interne conflict is veel van de hulp naar rehabilitatie en conflictbeheersing gegaan

Na toepassing van criterium a bleven 14 landen over. Voor toepassing van criterium b is het van het totaal aan bestedingen aan de sectoren het percentage sectorale programmahulp berekend. Dat geeft de volgende scores die zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel Overzicht 14 landen sectorale programma-hulp als percentage van het totaal bedrag hulp sectoren

Land	% sectorale programmahulp van totale hulp aan sectoren 2000-2002
Boven het gemiddelde van 29%	
Uganda	82%
Ghana	70%
Zuid-Afrika	58%
Zambia	57%
Tanzania	48%
Bolivia	47%
Mali	39%
Beneden het gemiddelde van 29%	
Mozambique	26%
Bangladesh	23%
Nicaragua	20%
Jemen	10%
Burkina Faso	10%
Vietnam	8%
Egypte	6%

De jaarlijkse bestedingen aan sectorale programmahulp per land zijn ontleend aan de programmahulpbrieven van DVF. De gegevens over de jaarlijkse sectorale bestedingen zijn ontleend aan de HGIS jaarverslagen. Het gemiddelde is berekend over de percentages van de 19+3 landen.

Deze classificatie is als uitgangspunt genomen voor de toepassing van het criterium voortgang bij de doorvoering van de sectorale benadering. Om in de selectie voldoende spreiding volgens dit criterium te verkrijgen, is er voor gekozen twee landen uit de groep van boven het gemiddelde van 29% en twee landen van onder het gemiddelde te selecteren. Om tot een definitieve keuze te komen binnen de twee groepen zijn vervolgens afwegingen betrokken die ontleend zijn aan de overige criteria (c t/m e)

a) Van de groep van boven het gemiddelde is in Afrika Zambia geselecteerd. In dat land gaan de meeste uitgaven naar de sociale sectoren. In de gezondheidssector bestaat een lange ervaring met sectorale programma-aanpak die al dateert van voor de invoering van de sectorale benadering. Daarmee kan het onderzoek over een langere periode plaats vinden. Bovendien is er een goed gedocumenteerd proces van donorcoördinatie en harmonisatie gaande. Ghana moest worden afgewogen tegen mogelijke andere cases uit West Afrika; de hulp is er bovendien sterk geconcentreerd op één sector. Voor de evaluatie van de Nederlandse hulp wordt Zuid Afrika als minder illustratief beschouwd dan andere landen in Afrika. In Tanzania is het IOB onderzoek over armoede nog maar net afgesloten en is de evaluatiedichtheid groot. Hetzelfde geldt voor Oeganda waar ook net een IOB evaluatiestudie over donorcoördinatie is afgesloten.

In Latijns Amerika is voor Bolivia gekozen omdat hier – in vergelijking met Nicaragua- een brede ervaring is opgedaan met de doorvoering van de sectorale benadering. Het proces van uitvoering en de behaalde resultaten zijn bovendien goed gedocumenteerd. Ook kan de IOB landenevaluatie van de jaren negentig belangrijke informatie opleveren voor een vergelijkende analyse.

b) Van de groep die onder het gemiddelde scoort moest met toepassing van het geografisch criterium voor Azië een keuze gemaakt worden tussen Vietnam en Bangladesh. De keuze voor Bangladesh is gemaakt vanuit de overweging dat er voor dat land goede mogelijkheden voor vergelijking bestaan tussen de periode voor en na de uitvoering van de sectorale benadering. Ook hier geldt dat de IOB landenevaluatie van de jaren negentig daarbij behulpzaam kan zijn. Van de overige landen bestond de voorkeur voor een Afrikaans land en werd om redenen van geografische spreiding voor een West Afrikaans land gekozen: Burkina Faso. Alhoewel voor Mali ook geldt dat er goed vergelijkingmateriaal is, lijkt selectie minder voor de hand liggen omdat naast de landenstudie van 1994 over Mali er ook nog recent (2000) door IOB een nieuwe landenstudie is uitgevoerd. Met de keuze van Zambia valt Mozambique af om regionale selectiecriteria. Vanwege de politieke redenen die geleid hebben tot de keuze van Egypte als voorkeursland is dit land ook minder geschikt voor het onderwerp van de evaluatie. Voor Jemen geldt dat de onderzoeksvoorwaarden daar moeilijk zijn (veiligheid en taal). Nicaragua en Vietnam vallen af bij keuze voor Bolivia en Bangladesh.

c) Vanwege de onder a) genoemde redenen zal in Oeganda geen “veldonderzoek” worden uitgevoerd. Wel wordt voorgesteld een bureaustudie aan Oeganda te wijden. In zowel de beleidsontwikkeling als analyses over de sectorale benadering wordt veel aan Oeganda gerefereerd en de Nederlandse bijdragen worden regelmatig ten voorbeeld gesteld. De invoering van de sectorale benadering heeft in een vergelijking met andere landen lange geschiedenis. De inzet van sectorale programmahulp is hoog. Om die redenen kan verwacht worden dat Oeganda een goede case is om zowel de resultaten als de beperkingen van de sectorale benadering in de tijd te bestuderen. De verwachting is dat de mogelijkheden om de relatie tussen de sectorale benadering en de effectiviteit van de hulp te bestuderen beter zijn dan in de meeste andere landen. De ontwikkelingen in het land zijn verder goed gedocumenteerd reden waarom het niet noodzakelijk is eigen onderzoek in het land zelf uit te voeren. Om die reden kan met een bureaustudie en mogelijk een korte verificatiemissie worden volstaan .